

Constanti Stefanescu

THAUMETOPOEA PROCESSIONEA (LINNAEUS, 1758)

FITXA TÈCNICA

Nom científic: *Thaumetopoea processionea* (Linnaeus, 1758)

Sistemàtica: Arthropoda, Insecta, Lepidoptera, Thaumetopoeidae

Nom comú: Processionària del roure

Museu de Granollers: Núm. Inv. 7501, 9987 i 9988

DESCRIPCIÓ

Masclle: Antenes bipectinades, de color bru. Tòrax grisós amb presència de pèls més clars; abdomen groguenc, amb estries transversals marronoses. Mida de l'ala anterior: 12-15 mm.

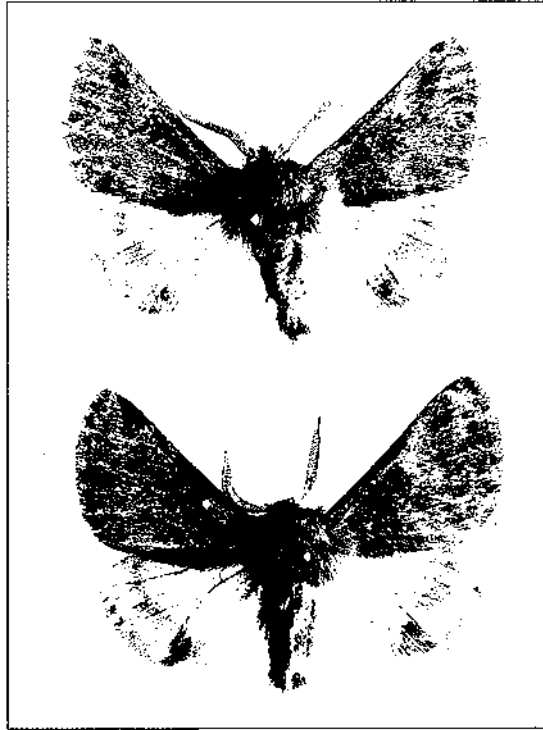
Anvers ales anteriors: color de fons gris; part proximal blanca; tres línies transversals negres, les dues primeres delimiten una àrea més fosca i l'externa s'engruixeix en la zona costal; presència d'una petita taca discal. **Anvers ales posteriors:** color de fons blanquinós; banda submediana fosca trasversal, que s'eixampla vers l'angle abdominal. **Revers ales anteriors i posteriors:** de color molt similar que a l'anvers, sense dibuixos ben definits.

Femella: Més gran que el masclle. Antenes lleugerament pectinades. Coloració de fons de l'anvers gris groguenc, amb els dibuixos més esmorteïts que en el masclle.

L'eruga té tot el cos recobert de pèls blancs molt llargs, que surten d'unes berrugues vermelloses (de les quals n'hi ha 10 per segment). Dorsalment té una ampla franja negra, mentre que lateralment presenta una banda de coloració grisenc. El cap és negre, amb les comissures de les càpsules cefàliques blanques. Les erugues són molt urticants i, en cas de ser tocades, poden ocasionar irritacions cutànies i al·lèrgies molt importants. Els pèls urticants, que són de mida microscòpica, estan a l'interior d'uns plecs del tegument que s'obren quan l'eruga és molestada.

BIOLOGIA

El tret més distintiu en les espècies d'aquesta família és l'existència d'una fase larval amb erugues gregàries i arborícoles, que construeixen un niu sedós utilitzat com a refugi col·lectiu. Les erugues s'organitzen en veritables "societats inferiors", de

Exemplars de *T. processionea* del Montnegre. Fotografia: O. Clavell

manera que les activitats es coordinen i donen lloc a la construcció del niu, "pistes" sedoses per als desplaçaments col·lectius, tant en la recerca d'aliment com en les conegudes processons de nimfosi. Dins la família hi ha diverses espècies que poden ocasionar importants plagues forestals. Al nostre país la més coneguda és, sens dubte, la processionària del pi (*Thaumetopoea pityocampa* D. & S.), que ataca diverses espècies dels gèneres *Pinus* i *Cedrus*.

Les larves de la processionària del roure s'alimenten bàsicament de roures (*Quercus* spp.), encara que al centre de la península Ibèrica l'alzina (*Quercus ilex*) sembla l'espècie preferida (GÓMEZ BUSTILLO, 1979; GÓMEZ DE AIZPÚRUA, 1986). Ocasionalment pot atacar les nogueres (*Juglans regia*) i altres caducifolis (DAJOZ, 1980).

El cicle biològic és simple, amb una sola generació anual. Les femelles posen els ous a l'estiu (normalment al mes d'agost), sobre les branques joves dels roures. La posta és d'uns 200-300 ous, que es col·loquen formant una placa allargada, recoberta dels pèls abdominals de la femella. La hivernació és

dóna en aquest estadi i l'eclosió dels ous té lloc la primavera següent, a l'abril o al maig, en el moment en què comencen a obrir-se els borrons de les fulles. Els individus nascuts d'una mateixa posta constitueixen una colònia, encara que a vegades diverses colònies es poden agrupar en una sola de més gran. Les larves passen per sis estadis de creixement. Des del seu naixement són gregàries i mostren hàbits nocturns. Durant el dia es refugien sota una tela de seda teixida a la base dels troncs o als encreuaments de les branques. A partir del tercer estadi construeixen el niu col·lectiu, en una branca gruixuda o a la base del tronc. La resta de les mudes i la nimfosi tenen lloc a l'interior d'aquest niu. La nimfosi es fa al juliol i els adults apareixen a l'agost. Les papallones tenen una vida molt curta, estimada en momés un dia o dos.

La processonària del roure pot constituir una plaga forestal d'importància als països del centre d'Europa. Els estralls són ocasionats de forma cíclica, normalment durant un període de tres a cinc anys consecutius, fins que els enemics naturals retornen la població a uns nivells molt més baixos. A la península Ibèrica només es comporta com a plaga molt ocasional en les regions septentrionals.

DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Present a tot l'Europa central, s'estén cap a l'est fins a Bulgària i Turquia. A la península Ibèrica està ben repartida per la zona septentrional i central, però manca a les províncies meridionals portugueses, en bona part d'Extremadura i Andalusia, al sud de Ciudad Real i en tot el litoral mediterrani per sota de Tarragona (GÓMEZ BUSTILLO, 1979).

A Catalunya és una espècie més aviat escassa, i resta localitzada fonamentalment al domini de les rouredes (BELLAVISTA, 1985).

AGENJO (1941) la cita en dues localitats del Vallès

Oriental, Sant Pere de Vilamajor i l'Ametlla del Vallès, i també en la veïna comarca d'Osona, a Viladrau. Encara que no existeixen citacions més recents publicades de l'area del Montseny, és altament probable que la processonària del roure estigui present en bona part de les rouredes d'aquest massís i zones properes.

Al Museu de Granollers hi ha material recollit a Marata i al Montnegre. A Marata s'han localitzat algunes colònies aïllades, limitades a uns pocs peus de roure, i aparentment molt estables. Ocasionalment han originat desfoliacions massives dels arbres que les sostenen, com per exemple, l'any 1987 (A. Arrizabalaga, com. pers.).

A la serra del Montnegre, la processonària del roure és una espècie força comuna a les rouredes que es troben a les zones culminals (per exemple, a la roureda d'en Vives). No tenim notícies, però, que en aquest indret es comporti com a plaga.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AGENJO, R., 1941. Monografia de la familia Thaumetopoeidae (Lep.). *Eos*, 17: 69-130.
- BELLAVISTA, J., 1985. Contribució a l'estudi dels Noctuoidea (Lepidoptera) del Puigsacalm i d'altres indrets del pre-Pirineu Oriental. 582 pàg. Tesi de Llicenciatura, Facultat de Biologia, Universitat de Barcelona.
- DAJOZ, R., 1980. *Écologie des insectes forestiers*. 489 pàg. Ed. Gauthier-Villar, Paris.
- GÓMEZ BUSTILLO, M.R., 1979. *Mariposas de la Península Ibérica. Heteróceros II*. 280 pàg. Ministerio de Agricultura, ICONA, Madrid.
- GÓMEZ DE AIZPÚRUA, C., 1986. *Biología y morfología de las orugas. Lepidoptera. Tomo II. Cossidae, Sphingidae, Thaumetopoeidae, Lymantriidae, Arctiidae*. 239 pàg. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, Madrid.

ESPECÍMENS DE THAUMETOPOEA PROCESSIONEA DEL FONS DEL MUSEU DE GRANOLLERS-CIÈNCIES NATURALS

Núm. de registre	exemplars	sexe	localitat	data	recol·lector
7501	3	mascles	Marata Les Franqueses del Vallès 31TDG41	1975	A. Arrizabalaga & E. Montagud
9987	1	mascle	Roreda d'en Vives Sant Celoni 31TDG61	14/08/93	C. Stefanescu & M. Miralles
9988	1	mascle	Faigs de Coll ses Basses Sant Celoni 31TDG61	26/08/94	C. Stefanescu & M. Miralles